

KIRJOITUKSIA KAUPUNKINIMISTÖSTÄ

Terhi Ainiala (toim.) *Kaupungin nimet. Kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöstä.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2005. 243 s. ISBN 951-746-712-5.

Kaupunkinimistön virittämä kiinnostus on tuottanut viime vuosina monia opinnäytteitä ja muutakin tutkimusta. Työtä on tehty suurimmalta osin Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja yliopistojen yhteisessä kaupunkinimistön hankkeessa, jota on johtanut Terhi Ainiala. Kaupunkinimistö on osoittautunut opiskelijoita innoittavaksi ja yhteiskunnallisestikin ajankohtaiseksi aiheeksi. Valmistuneista opinnäytteistä päätellen hanke on tarjonnut opiskelijoille tukea, kun tutkimusaiheen parissa ei ole tarvinnut pakertaa yksin. Toisaalta tulokset tukevat toisiaan, ja vähitellen osatutkimusten avulla päästään tekemään myös synteesejä.

Kaupunkinimistö on tutkimuskohteena varsin tuore, joten tulokset tuovat aidosti uutta tietoa. *Kaupungin nimet* -kirja, joka koostuu pro gradu -tutkielmiin perustuvista artikkeleista, on nimistöntutkimuksen kannalta tärkeä julkaisu, koska ilman sitä moni asia jäisi painamattomien opinnäytteiden sivuille vain harvojen huomaamaksi. Luki- ja houkuttelevan artikkelin kirjoittaminen opinnäytteen pohjalta on toki iso haaste. Varsinkin aineiston perusteellinen esittely tuo helposti mukanaan luettelomaisuuden tuntua, mutta toisaalta hyvin järjestetty aineisto puhuu puolestaan ja auttaa hahmottamaan eri tutkimusten perusteella rakentuvaa yleiskuvaa.

Kaupungin nimet -kirjan alussa olevat TERHI AINIALAN ja AILA MIELIKÄISEN artikkelit johdattavat teemaan ja luovat näin taustan kahdeksalle eri alueiden kaupunkinimistöjä kuvaavalle artikkelille. Ainiala

kirjoittaa kaupunkinimistöstä tutkimuskohteenä ja painottaa tarkastelussaan virallisen kaupunkinimistön rinnalla epävirallista nimistöä. Hän toteaa, että jyrkkä eronko virallisten ja epävirallisten nimien välillä ei ole tarpeen, sillä samasta paikasta puhutaan usein eri tilanteissa eri nimin. Kiinnostavia ovat siis kaikki käytössä olevat nimet ja variaation ilmiöt. Tutkimuskohdetta lähestytään sosio-onomastisesta näkökulmasta, jossa Ainialan mukaan »[k]eskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat esimerkiksi variaatio, nimiin ja nimien käyttöön liittyvät asenteet, nimitaito ja nimistön muuttuminen» (s. 21).

Aila Mielikäinen kartoittaa nimistön- ja sanastontutkimuksen rajamaastoa käsittelemällä slangin, puhekielen ja murteen esiintymistä epävirallisissa paikannimissä. Olennaista artikkelissa on muun muassa epävirallisen paikannimistön keruuseen ja tulkintaan liittyvien ongelmien pohtiminen. Aineistoa kerätään usein lomakekyselyillä, jotka eivät välttämättä kerro kovin paljo nimien käytöstä. Keruun tuloksena on helposti varsin kirjava joukko sekä hyvin vakiintuneita että aivan tilapäisiäkin nimiä. Mielikäinen käsittelee myös propriuden ongelmaa ja toteaa, että »[n]ykyajan nimimaisemassa suunnitetaan aiempaa useammin yksilöivinä niminä käytettävien appellatiivien varassa» (s. 33). Kaupunkinimistön tutkimuksessa propreiksi on katsottu sellaisetkin nimitykset kuin vaikkapa *Kukkakauppa* ja *Koulu 'Yliopisto'*, jos ne ovat kontekstissaan yksilöiviä, esimerkiksi viittaavat paikakunnan ainoaan liikkeeseen tai laitokseen.

Tällainen yleinen, appellatiivin määräisyyteen perustuva tulkinta on minusta kuitenkin hämmentävä ja hämärtää appellatiivien ja proprien suhdetta.

Mielikäinen tarkastelee myös muita kaupunkinimistöön keskeisesti liittyviä aiheita, kuten slangin syntyä ja leviämistä, slangipaikkannimien tyyppejä, nimeämisen tarvetta ja kielellä leikkittelyä, joten *Kaupungin nimet* -kirjan alku tarjoaa hyvän tietopaketin epävirallisen paikannimistön tutkimuksen perusteista kiinnostuneelle. Lisäksi on annettu runsaasti kirjallisuusviitteitä.

Seuraavissa kahdeksassa artikkelissa tarkastellaan eri kaupunkien nimistöjä. KATJA KORKALAINEN kuvaa Kuopion ja MARITTA UOTILA Haminan kaupunkikuvan muutosta epävirallisen paikannimistön valossa. Kummallakin on aineistoa kolmelta eri ikäpolvelta. Kaikille yhteistä nimistöä on melko vähän. Vanhimmissa aineistossa esiintyvät paikat ovat saattaneet jo kadota. Lisäksi eri ikäpolvien edustajat suhtautuvat kaupunkiin eri tavoin. Uotilan sanoin »[n]uorille kaupunki on hengailupaikka, jossa kaupat, kioskit, ostoskeskukset ja parkkipaikat ovat tärkeitä kiintopisteitä» (s. 106). Vanhempien ikäpolvien epävirallisessa nimistössä on enemmän esimerkiksi (asuin)rakennusten ja luonnonpaikkojen nimiä.

HANNA SIRENIN aiheena ovat asenteet ja huumori pirkkalalaisten nuorten epävirallisissa paikannimissä. Nimien heijastamat asenteet ovat yleensä negatiivisia, kuten esimerkiksi asuinalueennimi *Siperia*, tai positiivisia mutta ironisoivia, kuten esimerkiksi asuinalueennimi *Wonderland*. Artikkelin mukaan pirkkalalaisnuoret nimeävät erityisesti rakennuksia, asuinalueita ja urheilupuistoja.

ANNI-MARJA SEPPÄNEN kuvaa puolestaan jyvaskyläläisen yliopisto-opiskelijan usein humoristista ja nokkelaa nimimai-

semaa, jossa epävirallisen nimen saavat yliopiston rakennukset ja tilat, asuinpaikat sekä tietysti myös ruokalat, kahvilat ja ravintolat. Jyvaskylän yliopiston hallintorakennuksen kirjaintunnus on T, joten talo on saanut nimekseen *Tyrannicum*.

ANU REPOSEN aiheena on Helsingin venäläisväestön paikannimistö. Reosen mukaan perinteisen vanhan venäläisväestön ja uusien maahanmuuttajien käyttämässä paikannimisessä on paljon eroja. Enimmäkseen käytetään suomenkielisiä nimiä mutta myös venäjänkielisiä käännösnimiä, joista osa on peräisin jo autonomian ajalta. Lisäksi suomalaisia nimiä mukautetaan venäläiseen ääntämisasuun tai käännetään osin, esimerkiksi perusosaltaan. Jotkut hyväksyvät vain virallisten nimien ja vanhojen autonomian aikaisten venäjänkielisten nimien käytön, jotkut taas hyväksyvät myös mukaelmat, osakäännökset ja muut epäviralliset variantit.

Kouvolan nimistöstä *Kaupungin nimet* -kirjassa on kaksi artikkelia. Aluksi RITVA LIISA PITKÄNEN kuvaa vanhan Kouvolan nimistöä. Pienen puutalokaupungin keskeistä nimistöä olivat talojen nimet — samoin kuin vanhassa Kuopiossa ja Haminassa —, mutta myös esimerkiksi alueiden ja luonnonpaikkojen nimiä käytettiin. MARIA YLI-KOJOLA on puolestaan tutkinut nykykouvolaisten mielipiteitä kadunnimistä ja päätynyt muun muassa siihen, että ihanteellinen, asukkaiden toiveet täyttävä kadunnimi olisi *Omenakuja*. Nimi on muun muassa lyhyt sekä helppo kirjoittaa ja lausua (ei vierasperäisiä äänneitä tai ääkkösiä), sisältää paikan lajia osoittavan perusosan (mutta vaihtelun vuoksi ei tavanomaista perusosaa *-tie* tai *-katu*), sopii ryhmänimeksi ja herättää myönteisiä mielikuvia.

Asenteisiin liittyy myös kirjan viimeinen artikkeli, jossa LEENA PÄRES-SCHULMAN kertoo Espoon Olarin ja Matinkylän kaupunginosat yhdistävän aluekeskuksen

nimen valinnasta. Vuonna 1997 järjestettiin asukkaille nimeämiskilpailu, jonka tuloksena oli 561 ehdotusta 434 eri nimestä. Alueen omistaja ja rakennuttaja pitivät nimeämistä tärkeänä, jotta rakennettavalle alueelle syntyisi oikeanlainen imago. Nimeämiskilpailun voitti *Matinportti*, mutta nimeä ei kuitenkaan otettu käyttöön, koska se ei ilmeisesti sopinut tavoiteltuun imagoon. Alue sai epävirallisen nimen *Iso omena*, kun uutta rakenteilla olevaa kaupakeskusta alettiin markkinoida näyttävästi syksyllä 1998, ja tällä nimellä alue edelleen enimmäkseen tunnetaan, vaikka keväällä 2001 alueennimeksi vahvistettiin *Piispan-*

silta – Biskopsbro. Taloudelliset panokset kasvavat, ja imagotekijöihin kiinnitetään enemmän huomiota. Saapa nähdä, millaisilla rahan ehdoilla tehtävillä nimeämiskäytöksillä meitä vielä tullaan koettelemaan.

Kaupungin nimet -kirja tarjoaa läpileikkauksen tämänhetkiseen kaupunkinimistöntutkimukseen, joka antaa hyvän pohjan edetä yhä uusiin sosio-onomastisiin aiheisiin. Esimerkiksi nimien todellisen käytön selvittämisessä eri tilanteissa ja konteksteissa riittää haastetta ja tekemistä. ■

TONI SUUTARI

Sähköposti: toni.suutari@kodus.fi